

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע

"פרשת עקב"

עורך: הרב יוסף ברגר

לתגובות והנצחות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

יחדיו – על נדודיהם ועל קורותיהם.

פתח העני וספר על המקרה שקרהו בכפר פלוני. בעל הבית העבירו בכפר, אבל לאחר מכן גמל לו בארוחה הגונה והציע לו מקום לינה. תמחו הקבצנים איש אל רעהו: "לא יתכן", אמרו, "מתגוררות שם שתי משפחות, אצל האחת יעבידוך בכפר ולא יתנו לך פת קבר, והשניה מכניסת אורחים ללא כל גמול".

אבל בדידי הוה עובדא – התעקש העני. חטבתי עצים בחצר הבית, והסעודה הוכנה לי בבית ממול! צחקו הכל וקראו: האה, נפלת בפח! יגעת בחינם, וכל עמלך היה לריק – אילו היית פונה בתחילה לבית השני, היו מגישים לך אותה ארוחה, ובחנם, בלא כל טורח!...

סיים המגיד מדובנא זי"ע את משלו ואמר: כך גם לפעמים אנו מתנהגים, אנו עמלים ועובדים ללא הרף, ומבזבזים הרבה כח ועמל בשביל להשיג עוד משהו ועוד משהו, אבל בסוף מראים לנו כי הפרנסה נמצאת למעלה, משמים פותחים בפנינו פתח של הצלה שכלל לא חשבנו עליו, ואילו היינו פונים בתחילה מיד לאותה מקום מלמעלה כבר מומן מומן היינו נושעים, ובחנם בלא כל טורח!...

"כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם!"

וכבר מסופר על הרח"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע שראה פעם איש אחד הולך בחיפזון רב. שאלו הצדיק: למה אתה רץ כל כך? השיבו האיש: אני רודף אחרי פרנסתי. אמר לו הצדיק: וכי מנין לך שפרנסתך הולכת לפניך, שאתה רץ אחריה להשיגה? אולי היא נמצאת מאחריך ונמצא שאתה בורח ממנה!...

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך (ח, י)

המגיד מדובנא זי"ע היה מסביר את גודל ענין ברכת המזון כדרכו – במשל: מעשה באלמן, שהיה לו בן יחיד מאשתו, והיה הכיב עליו עד מאד. לימים נשא אשה שנייה, אלמנה אף היא, שהיתה לה בת מנישואיה הראשונים. היה הבעל חושד באשה, שהיא מבכרת את בתה ודואגת לה לכל צרכיה, ומזניחה את בנו במאכלו ובבגדיו. והיתה האשה חושדת בבעלה, שהוא מאיר פניו לבנו ומפנקו ומבכרו על פני בתה.

לאמיתו של דבר צדקו שניהם, שכן אף בלא יודעין האדם קרוב אצל עצמו ובשרו, משום כך שררה מתיחות בבינם ושלוה הבית הופר.

לימים גדלו הבן והבת, והחורים נדברו ביניהם להשיאם זה לזה. הקימו בני הזוג בית נאמן בישראל ודאגו האחד לרעהו. והוריהם דאגו לשניהם והרעיפו אליהם אהבה, ומני אז שרר השלוה כמעולם. ואדרבה, ילדיהם – שהיו קודם לכן סיבה לפירוד הלבבות ביניהם – היו עתה הסיבה להידוק הקשר ולאחווה.

והנמשל: הקב"ה ברא את האדם כשילוב של גוף ונשמה, גשמיית ורוחנית. אבל בין בני זוג אלו שוררת מתיחות מתמדת, כי הנשמה אוהבת את בני מיפוחיה, והפצה להתעלות ולהודוך בתורה ובמצוותיה, ואילו הגוף אוהב את מנעמי העולם ואת חמדותיו. אבל קיימת דרך אחת להשכיח ביניהם שלום ואחוה, והיא, אם ידע האדם, שכל מזונו וסיפוק רצונותיו ניתנים לו מאת הקב"ה, ויודה לו על מזונו תחילה וסוף, יהיה המזון גורם לחכרת הטוב ולעבודת הבורא, או אז ישמחו בו שניהם כאחד! ועל כך באה ההודאה, על המובה המושלמת והכפולה שכנתנית המזון – ובחכרה בכך "שאתה זן, ומפרנס אותנו תמיד בכל יום, ובכל עת ובכל שעה!"

וכבר סה הרח"ק בעל החידושי הרי"ם זי"ע: בפרקי אבות (ג,ג) שנינו: "שלושה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים". ומפרש רבי עובדיא מברטנורא זי"ע חידוש גדול וכותב: כך שמעתי, כי בברכת המזון שמברכין על השולחן יוצאים ידי חובה ונחשב כאילו אמרו עליו דברי תורה!...

לעומתו, יש מן הפוסקים שקבעו כי צריך ללמוד בעת הסעודה ממש ואין יוצאים בברכת המזון.

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם (ז, יב)

כתב הרח"ק בעל ה"אוהב ישראל" מאפטא זי"ע – דהנה ידוע, שקודם ביאת גואל צדק יהיו בני ישראל מוכרחים לשוב בתשובה שלימה ורק אז תהיה הגאולה השלימה, וזהו שאמר הכתוב "והיה עקב תשמעון" – שהלא סוף דבר יהיה שיהיו מוכרחים לשמוע למשפטי ה' וישובו בתשובה שלימה, ולזה פונה השם יתברך אל בני ישראל ושואל מדוע "ושמרתם" (מלשון "המתנה", כדכתיב "ואביו 'שמר' את הדבר" – ממתין ומצפה מתי יבוא) היינו למה ימתנו מלעשות כל הצריך, הלא טוב יותר שתיתקן ומיד "ועשיתם אותם" – שכבר עתה ישמרו ויעשו את כל מצוות ה' ועל ידי זה יזכו בעגלה ובזמן קריב לביאת גואל!...

כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם (ח, ג)

פירוש נפלא שמעתי מאת כ"ק מרן אדמו"ר ממישקולין שליט"א על פסוק זה: על פי מה שמוכא בכתבי האר"י חק: שלכל אדם הוקצב מהשמים, מספר המילים שיכול לדבר במשך כל ימי חייו. וכשגומר את מספר המילים שקיבל, תם תפקידו בעולם הזה. אבל כל זה הוא רק בדברי חולין, אולם כשהוא מדבר דברי תורה, אדרבה, מוסיפים לו שנות חיים. הדברים מרומזים בכתוב: (שיר השירים, ה. ו) "נפשי יצאה בדברו" – כלומר, שנפש האדם יוצאת "בדברו" – עם הדיבור.

על פי זה פירש מרן האדמו"ר שליט"א, את הפסוק: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם". כלומר, "לא על הלחם לבדו" – המזון הגשמי "יחיה האדם" – ה' האדם. "כי על כל מוצא פי" – בדברי החולין שמוציא מפיו, בזה תלויים שנות חייו. אבל "ה" – כלומר אם מדבר ועוסק בתורת ה', "יחיה האדם" – אדרבה, מוסיפים לו חיים מהשמים.

ועל פי זה המשיך לפרש, את דברי המדרש על הפסוק (במדבר ל. ג) "לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה", הדא הוא דכתיב "מינו כצל עובר". ולכאורה מה הקשר בין "לא יחל דברו" לבין "מינו כצל עובר"? אלא על פי מה שפירשנו מובן היטב. "לא יחל דברו" – אדם צריך להיזהר לא לחלל דיבורו לריק משום "מינו כצל עובר" – כי ימי שנותינו בעולם הזה חולפים ועוברים כצל עובר על ידי דיבורי סרק!...

למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם (ח, ג)

המגיד מדובנא זי"ע הסביר את משמעות פסוק זה בדרכו ע"פ משל נחמד: עני הגיע לכפר אחד, שבו התגוררו שתי משפחות יהודיות זו מול זו. האחת, משפחתו של יהודי יקר, מכנים אורחים ובעל חסד, והשנייה, משפחתו של קמצן, רע לב ורע עין. איתרע מזלו של העני, והוא פנה אל ביתו של הקמצן הרע. הוא פנה אל בעל הבית ובקש לאכול דבר מה. כששמע בעל הבית הקמצן את מבוקשו של אותו הלך עני, ענהו בתמייה: לאכול? בזעת אפך תאכל לחם! הוא הוציא אל החצר והראה לו על ערמת גזעים. "אם תחשוב את העצים האלו להסקה, תקבל אוכל לשובע!" לא היתה לעני ברירה. הוא עבד בכפר, ולפנות ערב סיים את מלאכתו. משהתייצב לפני בעל הבית, יצא עמו אל החצר, סקר את המלאכה ואמר לעני בשבועות רצון: טוב ויפה. הארוחה מחכה לך בבית ממוול!...

הודה לו העני מקרב לבו, והלך לבית שמגד. שם קבלוהו בסבר פנים יפות, וערכו לפניו שלחן גדוש ממעמם. משאל ושבע, הציעו לפניו את מיטתו והוא פנה ללון. בבוקר השכים והלך לדרכו. לימים, ישב בחברת חבריו והם שוחחו – כדרכם של קבצנים הנועדים

ונראה לי ליישב – המשיך בעל החידושי הר"ם ואמר, שאינם חולקין, אלא רבי עובדיה מברטנורא מדבר באדם שאוכל לפני ה' / ובסוף הסעודה מברך ברכת המזון ויודע לפני מי הוא מברך, ונותן הודיה למי שנתן לו המזון – שאין לך דבר תורה גדול מזה...

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאחבה אותו ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך (י, יב)

לפניכם 5 הסברים שונים על פסוק זה:

חז"ל (בראשית רבה כא. ו) דרשו אין "ועתה" אלא תשובה, שנאמר: "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך וכו'".

שאל הגה"ק בעל ה"הפץ חיים" זי"ע יש להבין, אם נאמר לשון "ועתה" בפרשת תשובה – מפני זה כבר יש לדרוש "אין" "ועתה" אלא תשובה? וכיצד נשמע מלשון זה תשובה?

אלא ענה והסביר: יסוד גדול לימדונו כאן חז"ל, והוא יסוד גדול בתשובה: כי כשאדם בא לעשות חשבון נפשו כדי להיטיב דרכו, כך דרכו של היצר, שהוא מעביר נגד עיניו כל פשעיו ומטיה בפניו: האתה תאמר לעשות תשובה? וזכר נא כמה עבירות חמורות עברת, נכתם עונך לפני בוראך ותשובתך לא תועיל לך מאומה, ועל כן טוב לך להמשיך במעלליך אשר לא טובים כדי להנות מן העולם הזה, וכהנה וכהנה מטיף ומשפיע היצר על האדם ומונעו מתשובה.

ואולם באמת, הרי טענת שוא היא זו, כי האם בגלל זה שהרבה לחטוא לא יענש עבור החטאים הנוספים? ועוד, כי שערי תשובה לא ננעלו, וכל עוד האדם חי עלי אדמות יכול הוא לשוב לבוראו.

ולכן העצה היעוצה לפני מי שמבקש לעשות תשובה, למחות מפניו את כל עברו ולהשוב שזה עתה נולד ומתייצב על דרך טוב, לעשות אך את הטוב והישר בעיני ד' אלקיו.

ולפיכך, "ועתה" הוא כלל גדול בתשובה, שיחשוב האדם תמיד בלבו רק אודות המצב הנוכחי של "ועתה"? מבלי להביא בחשבון את חטאיו בעבר, ורק אחרי שיתייצב על דרך טוב יבקש כפרה על עוונותיו הקודמים...

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך וכו'

שאל הגה"ק רבי יהונתן אבישיץ זי"ע דלכאורה תיבת "אם" מיותרת? ומפרש בהקדם דברי הפסוק "ימי שנותניו בהם שבעים שנה ואם נגבורות שמונים שנה" (תהילים צ.ו). ובירודע דברי חז"ל: כיון שעברו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא (יומא לה). הרי מ"א שנים הם רוב שנותיו של אדם אשר זכה להגיע ל"נגבורות שמונים שנה". וזהו הכוונה "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה", שכמספר "אם" – מ"א שנה, "נתיירא" ממנו, שאז מוכרח ששוב לא נחטא...

ועתה ישראל מה ה' אלוהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך וכו'

הקשה הגה"ק בעל ה"נודע ביהודה" זי"ע בספרו צ"ח (ברכות לג). מדוע נקט הכתוב בלשון "שואל מעמך", ולא "מבקש מעמך"? והוא מיישב בכיאות נפלא: דרשו חז"ל (ויקרא רבה, פרשה כו, ב') שאין שום אדם בעולם שיכול להקדים טובה להקב"ה, אלא נחפז הוא: הקב"ה הוא שהקדים לעשות לו טובה, ורק מכווח הוא יכול לקיים מצוות, שהרי אין אדם המקיים מצוות מילה – בטרם נתן לו הקב"ה בן, ואין אדם העושה ציצית – אלא לאחר שהקב"ה נתן לו בגד, וכן לגבי צדקה ומעשרות, וכן ברוב המצוות, האפשרות לקיים היא רק לאחר שהקב"ה נתן לאדם דבר כלשהו, ואם כן הקב"ה הקדים לגמול לו טובה עוד בטרם זכה הוא לקיים את המצוה. וכן למדו במסכת אבות (ג.ו) "תן לו משלו, שאתה ושלך – שלו", שכן אין כל חוב מצד הקב"ה כלפי האדם על המצוות שעשה, כי הקב"ה כבר הקדים לתת לו. אלא שהקב"ה ברוב חסדו משלם שכר לאדם כאילו האדם עשה את המצוה משלו.

שונה המצב לגבי יראת שמים, שאותה מסר הקב"ה ביד האדם בלי שהקדים לתת לו דבר כלשהו הקשור למצווה זו, והברירה חופשית לגמרי ביד האדם, כי אם האדם מקיים מצוות יראת שמים כראוי, הרי הקב"ה כביכול חייב לשלם לו את שכרו, כי במצוה זו האדם הקדים כביכול להלוות לה' יתברך.

וזה מה שמרמז הכתוב באומרו "מה ה' אלקיך שואל מעמך", כלומר:

באיזו מצוה הקב"ה יהיה השואל ואתה המושאל? אין אף מצוה שכזו, מלבד מצוה אחת: "כי אם ליראה"...

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך
בספר הנחמד "מפי ספרים וסופרים" להמשפיע הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א מובא בשם הספר "בית יעקב" שדיקדק, דאחרי שכתוב "כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאחבה אותו" כתוב "ולעבוד את ה' אלקיך", וקשה, וכי עד כאן אינו עבודת ה'? ולשם מה התוספת "ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך"?

וביאר, שבעצם התורה מורה לנו כאן הדרך אשר בה יבוא האדם אל הבחינה של "ולעבוד את ה'", שהעצה היעוצה לזה היא רק על ידי דביקות בתלמידי חכמים ובצדיקי הדור, וכל אחד ואחד מחויב לדבק עצמו בתלמידי חכמים שבעירו וביותר ב"חכם העיר" ולאחוב אותו ולירא מפניו, וכדאיתא בגמ' (בבא קמא מא): "שמעון העמסוני היה דורש את כל 'אתין' שבתורה (היכן שמוזכר המילה 'את' – היה דורש ולומד מכך משהו). כיון שהגיע ל"את ה' אלקיך תירא" פירש – לא ידע מה לרבות. עד שבא רבי עקיבא ולימד "את ה' אלקיך תירא" – לרבות תלמידי חכמים". והיינו שהחייב כל על כל אחד ואחד לדבק עצמו לתלמיד חכם, ואף ת"ח עצמם צריכים להתדבק עם ת"ח וצדיקים גדולים מהם.

ובזה יתבארו המקראות באופן נפלא: "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוהיך" – שהקב"ה שואל ומבקש מאת בני ישראל שיהיה להם מורא ואהבה מ"את ה' אלקיך" – דהינו ממה שנתרבה מ"את" שהם התלמידי חכמים, ו"ללכת בכל דרכיו ולאחבה אותו" – וללמוד ממעשיהם ללכת בדרכם ולכבדם, ועי"ז יזכו לסופו של הפסוק "ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך"...

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך
דורשים חז"ל (מנחות מג.) אל תקרי "מה", אלא מאה, מכאן, שאדם חייב לברך מאה ברכות בכל יום. ומקור תקנה זו היא אצל דוד המלך ע"ה כפי שמובא במדרש רבה (קרח פ"ח), מעשה שהיה בזמן דוד המלך ע"ה. הייתה מגפה בירושלים ובכל יום היו מתים מאה איש מאנשי ירושלים. תיקן דוד המלך ע"ה שיאמרו בכל יום מאה ברכות ומיד פסקה המגפה. ומאז חובה על כל אחד שיברך מאה ברכות ביום. ובעצם תקנה זו הייתה כבר בזמן משה רבינו ע"ה אבל נשתכחה מ ישראל.

וכתב הגה"ק בעל ה"הפץ חיים" זי"ע (פרשת בלק), דהנה ידוע שע"י הברכה שאנחנו מברכים לשמו יתברך אנחנו קונים בזה את הארץ ומלוואה, כמו שכתוב בגמרא (ברכות לה.) רבי לוי רמי – הקשה: בפסוק אחד כתוב "והארץ נתן לבני אדם", ובפסוק אחר כתוב "לה" הארץ ומלוואה? ומתרצת הגמרא, לא קשיא כאן קודם ברכה, כאן לאחר ברכה. כלומר, לפני הברכה הכל של הקב"ה ולאחר הברכה זה נהיה של האדם. ולפי זה מפרש את הכתוב (במדבר כד. ה) "מה טובו אוהליך יעקב", תיבת 'מה' הכוונה, למאה ברכות, כמו שהבאנו לעיל "ועתה ישראל מה ה' אלוהיך שואל מעמך" אל תקרי מה אלא מאה. וזהו ע"י 'מה' שהם מאה ברכות, "טוב אוהליך יעקב" – יתחלק המות אשר שומאנתו המורה שמטמא באהל, וגם ע"י 'מה' – מאה ברכות, תזכה בארץ הלזו שנעשית "משכנותיך ישראל" – שלך היא ע"י הברכה, כמו שדורשת הגמרא "והארץ נתן לבני אדם" היינו לאחר ברכה.

עוד מוסיף הגה"ק בעל ה"הפץ חיים זי"ע לפרש את הפסוק מתהילים (פא. יא) "הרחב פיך ואמלאהו" בדרך רמז, שהמברך מאה ברכות בכל יום תבוא עליו הברכה. שכן, אם נרחיב את המילה "פה" על ידי מילוי אותיותיה, נקבל בגימטריא מאה: פה – בגימטריא שמונים וחמש. הי, בגימטריא חמש עשרה, סך הכל מאה. וזה שכתוב "הרחב פיך" – אם תרחיב את הפה ותאמר מאה ברכות, "ואמלאהו" – אמלא אותו, ואביא עליך ברכה...

ונשאלת השאלה, לפי דברי הגמרא שדורשת מהפסוק הנ"ל "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך" – אל תקרי 'מה' אלא מאה, ומכאן דרשינן שהייבים לברך מידי יום מאה ברכות, מדוע א"כ, נאמר בפסוק 'מה' ולא במפורש 'מאה'? אלא מסבירים המפרשים: שרמו יש לנו כאן באות א' ההסרה, שאם אדם מברך ולא מכווין עבור מה הוא מברך ולמי הוא מברך, אז אין נחשב כלום, וזהו 'מה', ללא האות א', לומר לך שאם אינו מכוין בברכותיו אל ה' אלהי, הלא הוא אלוף של עולם, הרי שאין בברכותיו נחשבות, ואמנם הוא מברך מאה ברכות אך אין הם נחשבים, כי הם 'מה' ללא האלף – אלוף של עולם...

אלפים היו, התרגשו והתחברו למקום הקדוש! עכשיו תורכם!

מיוזם עם הרב יוסף ברגר שליט"א מרבני קבר דוד המלך במתחם קבר דוד המלך – מרתק ומלא גילויים, מפתיע ומרגש!

להזמנות: 02-5000920

"שמחת מלוה מלכה לכבוד דוד מלך ישראל"
ברחבת ציון של דוד המלך ע"ה מידי מוצש"ק
בליזוי ותמורת ומיטב הכליזמר והמנגינים...